

در صورت رفع ایرادهای شکلی و تضمین بی‌طرفی، گفت‌وگوهای نامزدهای انتخابات با کارشناسان می‌تواند مزیت‌های زیادی در افزایش مشارکت داشته باشد

گفت‌وگوی واقعی‌تر

زهرا طهرانی
محرک گروه نقد روز

در جلسات دفاع دکتری، دانشجو در مقابل چند داور باید ابتدا به مدت ۶ دقیقه از تز دکتری خود دفاع کند و بعد از آن اظهارات استاد و داوران مطرح می‌شود و سوالات خود را از دانشجو می‌پرسند. ترکیبی که میزگردهای انتخاباتی تلویزیون تا الان برگزار شده، بسیار به آن نزدیک است و حالا نامزد انتخاباتی باید روی میز دفاع بنشیند و در مقابل کارشناسان از ایده خود برای دولت آینده دفاع کند. در ادوار انتخابات ریاست جمهوری، اینکه نامزدهای انتخاباتی چه بگویند، چه عده‌هایی دهند و روی کدام یک از مشکلات کشور بایستند، در اینکه فضای انتخابات به چه سمت و سویی برود، تعیین‌کننده بوده است. تقریباً یک رویکرد در انتخابات‌های گذشته مشترک بوده و آن هم تکیه نامزدها به حمله به رقیب، شعارهای جذاب و کلی‌گویی‌هایی است که بتوانند از آن طریق آرا جذب کنند. امری که نامزدهای انتخاباتی در مناظره‌های تلویزیونی بیشترین بهره خودشان را از این ماجرا می‌برند و بدون اینکه اثبات‌کننده برنامه و ایده‌ای دارند، راهی پاس‌سور می‌شوند. در این میان اگر مجری‌های تلویزیونی سعی می‌کردند نامزدها را به سمت نظر دادن درباره اظهارات کارشناسی سوق دهند، به سوگیری محکوم می‌شدند. بهترین روش، قرارگرفتن کارشناسان مقابل نامزدها و مطرح کردن سوالاتی است که آنها را از حرکت به سمت شعار دادن و کلی‌گویی دور کند و به مخاطب نشان دهند نامزد در آن حوزه تخصصی چقدر ایده دارد و قرار است چه کار کند. امری که در فرم جدید میزگردهای انتخاباتی تلویزیون دنبال می‌شود.

مناظرات دیگر تنها برنامه جذاب تلویزیون نیست

ترکیب برنامه‌های انتخاباتی تلویزیون برای انتخابات تیرماه یک تفاوت جزئی با سال‌های گذشته دارد. در ادوار گذشته جذاب‌ترین برنامه انتخاباتی تلویزیون، مناظرات تلویزیونی بود که به صورت زنده پخش می‌شد. فرم برگزاری این مناظرات در سال ۸۸ به جذاب‌ترین شکل خود، یعنی «دوبه دو» برگزار شد و در انتخابات سال ۹۲ هم همه نامزدها برای مناظره حضور پیدا می‌کردند. مناظرات انتخاباتی، جدای از مستندها و برنامه‌های تبلیغی، تنها برنامه‌ای بود که نامزدها فرصت پیدا می‌کردند تا وزن و عیار خود را در رقابت با رقیب به نمایش بگذارند. مناظرات انتخابات ریاست جمهوری چهاردهم در مقایسه با ادوار گذشته تغییراتی پیدا کرده است. تعداد این مناظرات که در ادوار گذشته ۳ مناظره زنده بود، به ۵ مناظره تغییر کرده است. مناظره‌ها اما تنها برنامه پرچالش روزهای انتخاباتی تلویزیون نیست. خردادماه امسال قرار است ۱۸ میزگرد انتخاباتی با حضور ۶ نامزد در سه محور سیاسی، فرهنگی و اقتصادی برگزار شود که تا الان چند برنامه آن نیز روی آنتن رفته است.

خروج برنامه‌های تخصصی انتخابات از انفعال

دبیر ستاد انتخابات، پیش از این در مورد ساختار جدید برگزاری میزگردهای تلویزیونی به «ابتکار جدیدی» که در این دوره از انتخابات به کار گرفته شده، اشاره و تأکید کرده بود مبنابر استفاده بیشتر از نتجگان است و به همین دلیل در ساختار جدید، برنامه

میزگردها در نظر گرفته شده است. دبیر ستاد انتخابات به این موضوع هم اشاره کرد که پیش از این مجری در برنامه‌های کارشناسی «یک عنصر منفعل» بود و اگر می‌خواست «به بحث ورود کند، به سوگیری محکوم می‌شد». ساختار برگزاری میزگردهای انتخاباتی هم به این شکل است که کارشناسان در حوزه سیاسی، فرهنگی و اقتصادی در مقابل نامزد با حضور دو مشاور قرار می‌گیرند و کارشناسان سوال‌های خود را مطرح می‌کنند. این شیوه تفاوت جدی با برنامه‌های کارشناسی ادوار گذشته انتخابات دارد. علاوه بر اینکه این برنامه‌ها را از حالت انفعال و تک‌خطی به فرم چالشی و رفت‌وبرگشتی تبدیل می‌کنند که برای مخاطب عام هم جذاب باشد، از تبدیل شدن به میکروفن صرف برای نامزد هم فاصله می‌گیرد. به جای اینکه این اقدام از جانب مجری صورت گیرد که نهایتاً صدا و سیما به سوگیری مقابل نامزد محکوم شود و به وسیله‌ای برای مظلوم‌نمایی نامزد تبدیل شود، کارشناس و کارگشته آن حوزه را مقابل نامزد قرار می‌دهد که در مورد مشکلات اصلی کشور او را به چالش بکشد. در این شیوه علاوه بر اینکه نامزدها از اظهارنظرهای تند و تیز و کلی‌فاصله می‌گیرند و مجبور به اظهارنظر در حوزه تخصصی می‌شوند، عیار آنها از جانب کارشناسان تخصصی آن حوزه سنجیده می‌شود.

ترکیب کارشناس‌های میزگرد با در نظر گرفتن تعدد گرایش‌ها

در چنین کارشناس‌ها در برنامه نیز هوشمندی کافی به کار گرفته شده است. هر میزگرد ۳ کارشناس دارد که می‌توانند سوالات خود را از نامزد بپرسند. جدای از اینکه برخی از آنها سمت و سابقه اجرایی در دولت هم داشتند اما نظرات آنها در یک طیف و خط‌کشی قرار ندارد. برای مثال در میزگرد سیاسی سه کارشناس: ابراهیم متقی، فواد ایزدی و سیدمحمد کاظم سجادیپور حضور دارند. از آنجاکه سمت وسوی گفت‌وگو بیشتر در موضوعات سیاست خارجی تعریف می‌شود، مواضع هر کدام از این کارشناسان در مورد موضوعات و مسائل سیاسی در یک طیف ورده قرار ندارد. فواد ایزدی از جمله افرادی است که مواضع صریحی در حوزه‌هایی مثل برجام و مذاکرات دارد و نقدهای جدی به آن وارد می‌کند. ابراهیم متقی از جمله افرادی است که تلاش می‌کند با نگاه واقع‌گرایانه‌تری مسائل موجود در سیاست خارجی را تحلیل کند. برای مثال در حوزه اقتصادی حیثی آل اسحاق رئیس پیشین اتاق بازرگانی، داود دانش جعفری وزیر اقتصاد دولت نهم و محمد حسین زاده بحرینی نماینده مجلس نهم و اسناد اقتصاد، سه کارشناس این حوزه هستند. در حوزه فرهنگی نیز، حسین انتظامی معاونت مطبوعاتی دولت روحانی، الهام یابوری رئیس سازمان ملی پرورش استعداد های درخشان و شهاب اسفندیاری رئیس دانشگاه صداوسیما، سه کارشناس این حوزه هستند. این ترکیب نشان می‌دهد صداوسیما تلاش کرده در انتخاب کارشناس‌ها، تفاوت نظر و گرایش‌ها در هر حوزه را در نظر بگیرد و برحسبه و مسلط‌ترین کارشناسان در برنامه مقابل دروبین حاضر شوند. از این جهت، هم از افتادن برنامه‌ها در دام سوگیری‌های انتخاباتی اجتناب می‌شود. هم از زاویه نگاه‌های مختلف، از نامزد طرح سوال می‌شود.

میزگردهای تخصصی؛ محل سنجش عیار نامزدها

حضور نامزد‌ها در میزگرد زنده تلویزیونی می‌تواند محل محک خوبی برای نامزدها باشد و چند نکته را به مخاطب نشان دهد. نامزدها می‌توانند با دو مشاور در برنامه حضور پیدا کنند که در ابتدا به برخی موضوعات می‌پردازند و جواب برخی سوالات را می‌دهند. حضور مشاوران نامزد و اینکه چه کسی با چه سابقه‌ای کنار نامزد می‌نشیند، می‌تواند به مخاطب کمک کند تا متوجه شود او قرار است در دولت خود چه ایده‌ای را دنبال کند و چه افرادی در تیم او حضور خواهند داشت. تا الان که نزدیک به ۶ میزگرد انتخاباتی برگزار شده نقدها و نظرات زیادی در مورد نامزدها در فضای انتخاباتی مطرح شده است. برای مثال پنجشنبه شب، بعد از برگزاری میزگرد اقتصادی با حضور مسعود پزشکیان، دومرد حضور مشاوران پزشکیان نقدها و نظرات زیادی مطرح شد. حضور عبده تبریزی و «میدری» به عنوان مشاوران پزشکیان در این میزگرد منجر شد برخی این ترکیب را ناشی از بی‌ایدگی و بلا تکلیف بودن او در حوزه اقتصاد بدانند؛ چراکه عبده تبریزی از لحاظ گرایش اقتصادی به طیف راست و میدری به گرایش چپ نزدیک است. البته بخشی دیگر نیز این چنین است نقطه مثبت پزشکیان و استفاده او از مشاوران در همه طیف‌های اقتصادی می‌دانند. این میزگرد فضای چالشی و بحث‌گفت‌وگو در میان نتجگان آزاد کرد. حضور مشاوران جدای از صحبت‌ها و اظهارات این امر را روشن می‌کند نامزدهای انتخاباتی اصلا تسمی دارند که بخواهند با آنها ایده و مسیر چهار ساله دولت را پیش ببرند یا به شعار دادن و کلی‌گویی‌ها اکتفا خواهند کرد.

مجاللی برای کلی‌گویی نیست

در میزگرد های تلویزیونی، عمده کارشناسان تلاش می‌کنند روی چالش‌های اصلی آن حوزه دست بگذارند. کارشناسان ضمن اینکه آگاهی دارند که موضع نامزد در مورد هر کدام از موضوعات چیست و اساسا ایده‌ای دارند یا خیر سوالات را مطرح می‌کنند؛ ناترازی انرژی به خصوص در حوزه بزین، موضوع بارزانه‌ها، بحث بودجه، مسأله آموزش، فعالیت رسانه‌ها در حوزه فرهنگی و برجام و مذاکرات در حوزه سیاست خارجی نیز از جمله حوزه‌هایی است که کارشناسان حول آن سوال طرح کردند. اینکه نامزدها در مورد هر کدام از چالش‌های موجود در کشور چه پاسخی بدهند، راوی نگاه و ایده آنها در مورد آن موضوع را مشخص می‌کند. در این حوزه اگر نامزد تلاش کند با کلی‌گویی به سوال جواب دهد یا پاسخی دور از مسأله بدهد، هم برای مخاطبان عیان می‌شود هم منجر به واکنش مستقیم کارشناس شده و متذکر می‌شود که پاسخ خود را دریافت نکرده است. کمالاتی که در این میزگرد امکان رفت و برگشت بین کارشناس و نامزد نیز در نظر گرفته شده است تا آن دو در برنامه برگزار شده، چندباری این اتفاق افتاد که کارشناس نسبت به پاسخ نامزد از برجام دادن سوال به مشاوران با واکنش او همراهه شده است. براین اساس در این بستر نامزد نمی‌تواند با جنجالی کردن فضا و رویکردی اظهارات عوام‌فریبانه، اقبال به دست بیاورد و مجبور است به سوالاتی که از جانب کارشناس مطرح می‌شود، پاسخ دقیقی بدهد و هر چه بگوید عیار آن نامزد در آن حوزه تخصصی مشخص می‌کند.

اصل بی‌طرفی را در سوالات رعایت کنید

نمی‌توان متکرر این امر شد که اگر سوگیری نسبت به شخص یا نامزدی وجود

داشته باشد، بروز و ظهور آن حتی در مطرح کردن سوالات کارشناسی از جانب یک متخصص نیز خودش را نشان می‌دهد و مخاطب نیز به سرعت متوجه جهت‌گیری سوالات نامزد می‌شود. بر همین مبنا اگر چه بار اصلی پیش‌روی برنامه‌های میزگرد روی دوش کارشناس برنامه و سوال‌هایی است که می‌پرسند، اما می‌بایست چند نکته را مورد توجه قرار دهند، اگرچه این برنامه محل سنجش و عیار نامزدها و ایده‌های آنها با حضور مشاوران شان است، اما مخاطب همواره با هوشمندی این اصل را مورد توجه قرار می‌دهد چه میزان از سوالاتی که پرسیده می‌شود با جهت‌گیری سیاسی کارشناس و نامزد ارتباط مستقیم دارد، امری که بی‌توجهی یا عدم دقت نظر به آن می‌تواند چالش‌های شکل گرفته در میزگرد که یکی از نقاط قوت این برنامه است را به پاشنه آشیل آن تبدیل کرده و کارشناس و از همه مهم‌تر رسانه ملی را به سوگیری و جهت‌گیری در مقابل نامزد محکوم کند. قرار است همه ۶ نامزد انتخاباتی در استودیو میزگردها حضور پیدا کرده، روی صندلی بنشینند و کارشناسان هم سوالاتشان را در این رابطه مطرح کنند، در چنین فضایی اگر یکی از کارشناسان در یک شب، نامزد انتخابات را به چالش بکشد و در شب دیگر تلاش کند با پرسیدن سوالات گرد از به چالش کشیدن نامزد اجتناب کند، این چرخش نظر خودش را به وضوح نشان می‌دهد و مخاطب سوگیری کارشناس را متوجه می‌شود و برنامه نیز از بی‌طرفی فاصله می‌گیرد. بر همین مبنا هم است کارشناسان اصلی بی‌طرفی در مطرح کردن سوالات و نظراتشان را مورد توجه قرار دهند و این امر را در نظر داشته باشند قرار است با یک نامزد انتخاباتی وارد چالش شوند که می‌بایست نظراتشان را صریحاً در مورد حوزه‌های تخصصی مطرح کنند. در این راستا هر چه سوالات جدی‌تر و چالشی‌تر باشد، می‌تواند اثرات مثبتی در فضای سیاسی انتخاباتی کشور بگذارد اما اگر این چالش‌ها مغرضانه و با اهداف سیاسی مطرح شود، به جای اثرات مثبت، احساس ناخوشایندی را در فضای سیاسی و میان افکار عمومی ایجاد می‌کند که به جای پیگیری مسائل و مشکلات مردم نیز بازم پای سیاسی‌کاری‌ها و جناح‌گرایی‌ها را به فضای سیاسی کشور باز می‌کنند.

میزگردها تخصصی باشند نه محلی برای عقده‌گشایی

در سمت دیگر این نکته مهم باید مورد توجه قرار گیرد اگرچه چالشی کردن بحث کارشناسان با نامزد هم مثبت است و هم لازم، اما می‌بایست در مطرح کردن جنس چالش و سمت وسوی آن نیز خط قرمزهایی در نظر گرفته شود. بهتر است کارشناسان اصل انصاف را در جنس سوالاتی که می‌خواهند مطرح کنند در نظر داشته باشند. تاختن به نامزد و جدل کردن با او و رنگ و روی توخین دادن به سوالات و اظهاراتش در مواجهه با نامزد، از جمله مواردی است که می‌تواند میزگرد را از مسیر انصاف خارج کند. جدای از اینکه رنگ و بوی عقده‌گشایی به خود می‌گیرد، برنامه را از مدار تخصصی خود خارج می‌کند. اگر این تصویر ایجاد شود که نامزد گوشه یک رنگ بویکس قرار دارد که از هر طرف به او ضربه زده می‌شود، اثرات منفی آن حتی از بروز جنجال در مناظرات تلویزیونی هم بیشتر خواهد بود؛ چراکه در مناظرات تلویزیونی مخاطب این توقع را دارد که ممکن است نامزدها با یکدیگر وارد چالش شوند اما در میزگردهای تخصصی این تصور درست است و انتهای خواست مخاطب این است که سوالات چالشی و جدی از جانب کارشناسان مطرح شود تا برنامه و ایده آنها محک بخورد.

امروز هم خوراک خوبی دست رسانه‌های خارج از ایران داده است تا شهادت رئیس‌جمهور و جمعی از خدمتگزاران کشور را که در حسین خدمت به شهادت رسیدند به دلایل واهی خانم ابتکار بچسبانند. مگر اینکه خانم ابتکار قصد داشته باشد فضای انتخاباتی کشور را به سمت رادیکال شدن ببرد، اتفاقی که تاکنون از سوی کاندیدای اصلاح‌طلبان رخ نداده اما گویا خانم ابتکار برای جلب نظر طیف رادیکال جامعه بدش نمی‌آید به خوشامد این گروه سخن بگوید یا به زعم خودش کم‌کاری کاندیدای اصلاحات در دوقطبی‌سازی را اینگونه جبران کند. این در حالی است که رهبری چه در انتخابات مجلس و چه در انتخابات ریاست جمهوری پیش رو بارها نسبت به دوقطبی شدن و رفتارهای غیراخلاقی همدار داده‌اند و این بار نیز قطع گفتند «لجن پراکنی نکنید.»

حالا که خانم ابتکار معتقد است در شرایط فعلی کشور از انسداد بیرون آمده است امیدواریم رفتار وی و هم‌نظرهایشان در انتخابات مهم هشتم تیرماه و بعد از آن کشور را مجدد دوباره دچار انسداد نکند!

می‌گوید آه مظلومان باعث این رفع انسداد شده است. آیا خانم ابتکار بر این باور است که با لگد زدن رئیس‌جمهور به دلیل آه مظلومان با کوک بر خورد کرده است؟ آن وقت داغ رئیس‌جمهور شهید که رهبری به طور مشخص درباره این داغ می‌گویند: «دلم برای رئیس‌سوخ» و به کوک خوردنش که خانم ابتکار آن را علت یابی هم کردند لازم بود تا کشور از انسداد مورد نظر ایشان خارج شود؟

اظهارنظرهای این روزهای خانم ابتکار چه تناسبی با اظهارنظرهای وی در روزهای ابتدایی شهادت رئیس‌جمهور دارد؟ چرخش گفتاری خانم ابتکار و صحبت‌های غیر اخلاقی‌شان درباره حادثه پیش آمده از چه نشأت می‌گیرد؟ باید به خانم ابتکار گفت اگر با این دست از اظهارنظرها می‌خواهد به فضای انتخاباتی کشور کمک کند چون خودش نیز اینطور عنوان کرده است، اما باید گفت مسیری را که پیش گرفته اشتباه است و نه تنها به انتخابات و یا حتی کاندیداهای نزدیک به جناح خود کمک نمی‌کند، بلکه این دست از اظهارنظرها به طیف خانم ابتکار ضربه بزرگی خواهد زد که البته تا همین

۳ نقد بر اظهارات جنجالی معصومه ابتکار

آن پیام تسلیت‌ها چه بود؟

عطیه همتی
دبیر گروه نقد روز

اظهار نظر معصومه ابتکار چهره سیاسی شناخته شده سیاسی کشور درباره سانحه سقوط هلی‌کوپتر آیت‌الله رئیسی آن قدر سخیف بود که حتی نمی‌توان آن را سنسچیده یا یک گاف سیاسی تلقی کرد. معصومه ابتکار که بعد از تأیید سقوط بالگرد رئیس‌جمهور و خیر شهادت آیت‌الله رئیسی و جمعی از کارگزاران کشور، بلافاصله حادثه به وجود آمده را تسلیت گفته بود و تعابیر مختلفی برای آن به کار برده بود حالا در ضد پیام اولیه خودش صحبت می‌کند. ابتکار گفته بود: «این حادثه در حین کار و خدمت رخ داد و خیلی دلخراش بود، به خصوص در شرایطی که این افراد مشغول کار و فعالیت برای آینده ایران بودند.» حتی ابتکار در ادامه گفته بود: «ابراز تسلیت و همدردی همه افشار و گروه‌های سیاسی پس از شهادت رئیس‌جمهور جنبه مهمی از اتفاقی است که افتاد و امیدواریم این حس